

Školitelský posudek na diplomovou práci Hany Havlíkové „Reflexe vzpomínek na rasovou propagandu“

Vypracoval Marco Stella

Diplomová práce Hany Havlíkové o rozsahu přes 150 normostran (včetně příloh) se zabývá problematikou paměti, v tomto případě vzpomínek na rasovou propagandu během období protektorátu, konkrétněji tu její část, která byla šířena pomocí rozhlasu. Skládá se z několika částí, literární rešerše na téma českého antisemitismu, o roli médií v propagandě, analýzy rozhlasových pořadů s antisemitskou problematikou, analýzy rozhovorů s pamětníky a syntetického závěru. Ačkoliv se domnívám, že se autorka zhostila tématu se ctí a dostála požadavkům na kvalitní diplomovou práci, přesto si neodpustím několik poznámek.

Předně je třeba říci, že zadání práce bylo více než ambiciózní a že zcela to původně se týkalo nejen antisemitismu v rozhlase, ale rasové propagandy v rozhlase obecně (rasové teorie v období Třetí říše dalece přesahovaly rámec antisemitismu). Byla to totiž právě média jako rozhlas, kterými propaganda mohla být masově a efektivně šířena. Vzhledem k tomu, že hlavní hlásnou troubou rasových teorií v rozhlase byl brněnský zoolog a etolog prof. Vladimír Teyrovský, člen NS a jak se ukazuje, jeden z předních kolaborantů, kterým se dlouhodobě zabývám a ke kterému jsem shromáždil slušné množství materiálů, očekával jsem původně, že se práce zaměří na něj a jeho roli v protektorátní propagandě. Posléze se však ukázalo, že audionahrávek pořadů je málo a na jejich základě nelze v tomto ohledu nic říci (obsah lze snad jen částečně odušit z názvu pořadu). Ačkoliv řadu informací by bylo možné načerpat pouze ze sekundární literatury (například další práce Pinarda, které se zabývají českým protektorátním antisemitismem v médiích), autorka tak povětšinou neučinila (zde má drobná výtky), byť celkové kvalitě práce v současném tvaru to nic neubírá. Proto jsme se po dohodě s autorkou dohodli postupovat jinak, v návaznosti na její předchozí výzkum (bakalářskou práci) jsme se více zaměřili na problém paměti. Je pozoruhodné, že ačkoliv dle názvů pořadů (opět bych je rád v práci viděl alespoň sepsané) vyplývá, že i v českém protektorátním rozhlase rasová propaganda přesahovala rámec antisemitismu, dochovali se takřka bezvýhradně pořady s protizidovskou tematikou (ačkoliv při zběžném pohledu do denního tisku, dalšího propagandistického kanálu, který navíc s rozhlasem byl ve značném souběhu a ve vzájemné kooperaci, je zřejmé, že obsah propagandy byl mnohem širší a týkal se např. problematiky slovanství, rasového míšení, rasové klasifikace, rasového problému u subhumánních organismů atd.). Práce se tedy následně zaměřila na vzpomínky respondentů právě a pouze na rozhlasovou antisemitskou propagandu. Z toho, že tak vlastně došlo k propojení dvou metod, vyplývají některé pozitivní i negativní skutečnosti. Pěkně provedená je i literární rešerše, byť by si jistě zasloužila více nahlédnout např. do zahraniční literatury atp.

Zvolenou metodu pro zpracování rozhlasových pořadů považuji za vhodnou, byť si nejsem jistý, do jaké míry si je v ní autorka jistá. Nicméně oceňuji, s jakou samostatností si tuto metodu autorka dokázala nastudovat a pak aplikovat. Za zvláště povedený závěr analýzy pořadů, která zahrnovala nejen pořady protektorátní, ale i předprotektorátní a raně poválečné, považuji to, že způsob, jakým se referovalo o Židech se v průběhu zásadě vůbec nezměnil, vlastnosti jim přisuzované

se jen různě odrážely v okolním dění a to, co autorka nazývá „diskursem Žida“ zůstalo po celou dobu zcela intaktní.

I proto bylo, jak se ukázalo, vlastně velmi komplikované tázat se respondentů-pamětníků na jejich vzpomínky na antisemitskou propagandu (pokud se řečové projevy týkající se židů, resp. vlastnosti jim přisuzované nelišily předtím ani potom, pamětník v zásadě nemůže odlišit zkoumané období). V tomto ohledu musím ocenit výborně vedená a promyšlená interview.

Co se nicméně nepodařilo, částečně jistě vinou školitele, částečně vinou časového tlaku, ve kterém práce vznikala, je propojení obou hlavních částí, tedy analýzy rozhlasových pořadů a rozhovorů. Dalo se předpokládat, že respondenti nebudou příliš sdílní, nicméně bylo by bývalo možné vyřešit tento problém např. rozšířením vzorku, hlubší analýzou interview atp. Propojení obou přístupů vyžaduje určitou jistotu, kterou autorka ne vždy má.

Závěry se de facto týkají role rozhlasu jako takového, generových rozdílů v poslechu rozhlasu atp. a přímo o vlivu propagandy se vlastně mnoho nedozvíme – to však závěrům neubírá na zajímavosti! Také co se týče charakteru závěrů, mohla se autorka pokusit své výsledky ještě více interpretovat, byť ji rozhodně šlechtí to, že se drží při zemi a nespekuluje. S tím souvisí i to, že zatímco s metodou interview byla autorka dobře obeznámena, tak metodu analýzy diskurzu (proveditelné mj. i na samotných rozhovorech!) se učila za chodu (v tomto ohledu, byť mimo soutěž, příliš nechápu, proč autorka nenavštěvovala spíše kurzy podoboru historické antropologie)

Vzhledem k tomu, v jaké časové tísní práce vznikala, je více než jasné, že finální úprava textu nemá úplně ideální formu. Osobně bych preferoval řádkování 1,5 a zarovnání do bloku, ale jde spíše o věc vkusu. Občasné překlepy považuji za tolerovatelné, co mě osobně poněkud rušilo při čtení, byla časté formulace typu „ráda bych nyní“ či „dále by bylo zajímavé“, ale opět v rámci normy.

Celkově se domnívám, že práce splňuje požadavky na diplomovou práci, autorka při jejím vypracovávání postupovala svědomitě a pečlivě. Na provedení práce by se samozřejmě dalo mnoho vylepšit, nicméně k zadanému tématu se (i přes postupné odchýlení) postavila čelem a i přes občasná zaškobrtnutí dovedla práci do zdárného cíle. Vzhledem v výše uvedeným výtkám nemohu s čistým svědomím práci hodnotit lépe než jako **velmi dobrou** (při skvělé obhajobě až výbornou) s vědomím, že nemalá část výtek k autorce by stejně tak dobře mohla směřovat ke mně samému.

Ve Funchalu 7.2.2012